

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА - REPUBLIKAE MAQEDONIE SEVERE
ДРЖАВНА КОМИСИЈА ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА
KOMISIONI SHETETËROR PËR PARANDALIM TË KORRUPSIONIT
Бр.-Nr. 12-2283/7
25-06-2021 20 год. ~~2021~~
СКОПЈЕ - ШКУР

ИЗВЕШТАЈ

ЗА РАСПОЛАГАЊЕТО И КОРИСТЕЊЕТО НА ДРЖАВНИТЕ СРЕДСТВА ОД СТРАНА НА СЛУЖБЕНИ ЛИЦА

Скопје, февруари 2021

СОДРЖИНА

Вовед	1
ПРИЛОЗИ	4
1. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА	2
2. НАЧИН НА ПРИБИРАЊЕ И ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ	2
3. АПАНАЖИ	4
4. НАДОМЕСТОЦИ ЗА ПРАТЕНИЦИ	5
5. НАДОМЕСТОЦИ ЗА ДРУГИ ИЗБРАНИ И ИМЕНУВАНИ ЛИЦА	8
6. САМОСТОЈНИ ОРГАНИ НА ДРЖАВНА УПРАВА	9
7. САМОСТОЈНИ ДРЖАВНИ ОРГАНИ	12
8. РЕГУЛАТОРНИ ТЕЛА	14
9. ЈАВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ФОРМИРАНИ ОД СОБРАНИЕ И ВЛАДА НА РСМ	17
10. ОПШТИ ЗАКЛУЧОЦИ:	20
11. ПРЕПОРАКИ:	21
ПРИЛОЗИ	

ВОВЕД

Државната комисија за спречување на корупцијата (во натамошниот текст - ДКСК), постапувајќи согласно надлежностите утврдени со Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, оформи предмет по сопствена иницијатива врз основа на изнесени наводи во јавноста во однос на висината на средствата кои од Буџетот на РСМ се издвојуваат за исплата на разни надоместоци на избрани и именувани лица од Претседателот на РСМ, Собрание на РСМ како и од Владата на РСМ, но и по однос на нерационално користење на средствата во институциите каде се именувани.

Податоците кои Граѓанските организации ги обезбедуваат преку слободен пристап до информации од јавен карактер, анализите обелоденети преку истражувачкото новинарство, Конечните извештаи на Државниот завод за ревизија, говорат дека не постои домаќинско користење на средствата во институциите и дека службените лица ја искористуваат својата функција со цел да си обезбедат поголеми привилегии во однос на нивното користење. Ова се мисли пред се на моќта што избраните и именуваните лица, како службени лица во институциите ја имаат во однос на донесување интерни акти или поединечни одлуки и решенија, со кои директно си утврдуваат привилегии и предности во однос на користење на службените возила, средства за репрезентација, користење на парични средства на институцијата преку бизнис картички, надомест за превоз од и до работно место и слично.

За обезбедување на потребните податоци, но и добивање на унифицирани информации и документи, ДКСК изготви темплејти (посебно за буџетските корисници и посебно за правните субјекти кои финансиското работење го вршат согласно Законот за трговски друштва -ЈП и АД) и даде насоки за нивно пополнување и доставување.

Имајќи го во предвид фактот што до крајот на 2018 година се регистрирани 1314 институции на јавниот сектор¹. ДКСК изврши избор на институции од сите форми на организирање, до кои достави барања за добивање податоци и информации за наведените прашања. Со испитувањата не беа опфатени институциите на централно и локално ниво од областа на културата, образованието, здравството и социјалната заштита.

---

¹ Годишен извештај за податоците од регистарот на вработените во јавниот сектор 2018 објавен на веб-страницата на МИОА

1. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

Користењето на средствата со кои располагаат буџетските корисници, нивното економично и наменско користење е уредено со повеќе системски закони², но и скоро секој материјален закон пропишува одговорен и економичен начин на користење на средствата од страна на службените лица во институциите.

Голем број институции имаат донесено и применуваат интерни акти: правилници, процедури, одлуки, со кои е извршено поконкретно уредување на начинот на користење на овие средства во насока на дефинирање кој има право да ги користи, за кои цели, во кое време, до кој износ и слично.

Постојењето на бројна законска регулатива и интерни акти, не го намалува впечатокот, но и фактот дека оваа регулатива не се применува, дека истата се изигрува или се прилагодува на потребите на службените лица и дека постои неекономично користење на средствата, па дури и нивна злоупотреба.

Конечните извештаи на Државниот завод за ревизија со години наназад континуирано обелоденуваат наоди во однос на неусогласност на користењето на средствата во однос на законската регулатива, неекономично па дури и нивно незаконско користење.

Од аспект на Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси е предвидено:

Член 2: „Под корупција, во смисла на овој закон, се подразбира злоупотреба на функција, јавното овластување, службената должност или положба за остварување на корист, директно или преку посредник, за себе или за друг.“

Член 8: „Под поимот службено лице се подразбираат сите избрани или именувани лица и вработените во јавниот сектор.“

Член 54: „Секое службено лице е должно да ги чува државните средства што му се доверени и со нив да располага на најекономичен начин и за однапред определените намени. Забрането е средствата да се користат за приватни цели или да се даваат на друг на користење.“

2. НАЧИН НА ПРИБИРАЊЕ И ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ

---

² Закон за буџетите;
Закон за јавна внатрешна финансиска контрола;
Закон за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост;

Поаѓајќи од одредбите на член 53 од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси цитирани погоре во овој текст, ДКСК оформи предмет број 12-2830/1 по сопствена иницијатива врз основа на изнесени наводи во медиумите за злоупотреба на службена положба и овластувања, како и за несовесно работење во службата од страна на избрани, именувани лица како и од други службени лица во однос на користење на средствата во органите и институциите каде се именувани.

Според податоци од Годишен извештај од регистарот на вработените во јавниот сектор за 2018 г, во Република Македонија работат 1314 субјекти, а во зависност од нивните основачи, нивната бројна состојбата е прикажана во Табела 1.

Табела 1:

Основач	Број на субјекти
Влада на република македонија	428
Претседател на РМ	1
Република Македонија	70
Собрание на Република Македонија	27
Општини и Град скопје	788
Вкупно	1314

За обезбедување на потребните податоци, но и добивање на унифицирани информации и документи, ДКСК изготви темплејти-образци во електронска форма посебно за буџетските корисници, посебно за правните субјекти кои финансиското известување го вршат согласно Законот за трговски друштва (ЈП и АД) и даде насоки за нивно пополнување и доставување. Беа доставени темплејти до поголем број државни органи за пополнување со податоци за:

- начинот и акти со кои е уредено користењето на службените возила;
- начинот и акти со кои е уредено користењето на средствата за репрезентација;
- начинот и акти со кои е уредено користењето на бизнис картици;
- број на лица кои користат право за закуп на стан;
- број на лица и висина на трошоци кои користат превоз до и од работно место;
- број на лица и висина на трошоци кои користат апанажи;
- број на лица и висина на трошоци за исплата на надоместоци на управни и надзорни одбори;
- други основи по кои на членовите на управни и надзорни одбори им се исплатуваат други надоместоци.

Податоците се однесуваат за годините: 2015, 2016, 2017 и 2018.

ДКСК изврши избор на институции, од сите облици на организирање, до кои достави барања за добивање податоци и информации за наведените прашања. Со испитувањата не беа опфатени институциите на централно и локално ниво од областа на културата, образованието, здравството и социјалната заштита.

3. АПАНАЖИ

Правото на стекнување и користење апанажа како и висината на апанажата е регулирано со Законот за плата и други надоместоци на избрани и именувани лица во Република Македонија ("Службен весник на СРМ" бр. 36/90 и "Службен весник на Република Македонија" бр.38/91, 23/97, 37/2005, 84/2005, 121/2007, 161/2008, 92/2009 и 42/10) и Законот за пратеници.

Корисници на апанажа се:

- пратеник кој за време на вршењето на пратеничката функција остварувал плата или надоместок на плата во месечен износ во Собранието;
- функционер и раководен работник кој го именува
  - o Собранието, односно телото што тоа ќе го овласти;
  - o претседателот на Република Македонија и
  - o Владата

кој за време на вршењето на функцијата остварувал плата,

Правото на апанажа се остварува по престанувањето на функцијата за време до една година, и тоа:

- три месеци, ако функцијата ја вршел до шест месеци,
- шест месеци, ако функцијата ја вршел од шест месеци и еден ден до 12 месеци,
- девет месеци, ако функцијата ја вршел од 12 месеци и еден ден до 24 месеци и
- 12 месеци, ако функцијата ја вршел 24 месеци и еден ден и повеќе.

Според Член 35 од Законот за пратениците, Пратеник кој бил во работен однос до изборот на пратеник има право во рок од 30 дена по престанувањето на мандатот да се врати на работното место или на друга работа која одговара на видот и степенот на неговото стручно образование.

Во делот на анализа на апанажите, Владата и Собранието на РСМ се институции кои без опфатени со анализата како институции со најголем број на избрани и именувани лица и најголеми трошоци за исплата на апанажи. Бројот на лицата и исплатените средства за апанажа за периодот од 2015 до 2018 година е прикажана во Табела 2:

Табела 2: Состојба за потрошени средства за исплата на апанажи за период 2015-2018 година

Р.бр.	Број на лица корисници	Користи 6 м	Користи 9 м	Користи 12 м	Користи 18 м	Просечно исплатен износ на апанажа - бруто	Исплатен бруто износ во денари	Исплатен бруто износ во евра
Влада	29	1	2	25	1	91.107	30.631.588	495.657
Собрание	78*	1	3	59	1	100.149	88.051.281	1.420.182
ВКУПНО:	107	2	5	84	2		118.682.869	1.920.435

* - 12 лица користат апанажа во пократки периоди од законски предвидените (5 м, 7 м, 10 м)

Во анализираниот период, од вкупно 107 избрани и именувани лица во наведените институции, 100 лица односно 93.46%, кои пред изборот на функцијата биле вработени, по завршувањето на мандатот не се вратиле на претходното работно место туку користеле апанажа;

Од вкупно 107 избрани и именувани лица, 89 лица или 83,18%, повторно се вработиле (46 се вработиле во државни институции, а 43 се вработиле во приватниот сектор), но по престанокот на користењето на апанажата;

Од ова произлегува дека избраните и именуваните лица по престанокот на функцијата на која се избрани, максимално го користат правото на апанажа, пред се поради високите износи што го добиваат, а кој согласно законите е во висина на исплатената месечна плата.

Во насока на надминување на состојбата потребно е да се преиспита висината на апанажата и пристапи кон изменување и дополнување на законската регулатива во врска со правото на користење на апанажа по престанокот на функцијата на избраните и именуваните лица и пратениците во Собранието на Република Северна Македонија.

4. НАДОМЕСТОЦИ ЗА ПРАТЕНИЦИ

Видот и висината на надоместоците што им се одобруваат на пратениците се уредени со Законот за пратеници и Одлуката за висината и надоместокот на пратениците за користење на автомобил во лична сопственост за службени цели и надоместок на трошоците за патарина³.

Во **Законот за пратеници** со Член 31 е предвидено:

„Пратеникот има право на други лични примања и надоместоци на трошоци за:

- селене од местото на постојано живеалиште во местото каде што ја врши функцијата пратеник,
- стручно усовршување и образование,
- погребни трошоци во висина на просекот на двете последни плати на починатиот пратеник,
- дневница за службено патување во земјата без трошоци за ноќевање до 4% од просечната плата по работник исплатена во стопанството на Република Македонија во претходните три месеца,
- трошоци за ноќевање кои се признаваат според приложената сметка, освен во хотелите од Делукс категорија,
- дневница за службено патување во странство,
- надоместок за користење на автомобили во лична сопственост за службени цели, во висина до 20%³ од продажната цена на еден литар гориво, според изминатиот километар за возилото кое се користи,
- надоместок за закупнина на стан,
- надоместок за одвоен живот од семејството, кој изнесува 30% од просечната месечна нето плата исплатена во Република Македонија во претходните два месеца и

³ Службен весник на РМ 51/06, 106/06, 143/07 и 161/18

- отпремнина при заминување во пензија во износ од три просечни месечни плати, остварени во претходните три месеца.

Условите и начинот за утврдување на висината на износот за остварување на личните примања и надоместоци на трошоци, утврдени со овој закон, како и нивната примена ги определува Собранието, односно надлежното работно тело на Собранието.

Со наведената Одлука, уреден е основот за исплата на надоместоци за користење на автомобил во лична сопственост за службени цели и начинот на негово стекнување. Ова право за прв пат е утврдено во 2000 година, кога пратеничката функција не се вршеше професионално, т.е се вршеше дополнително, покрај редовната работа. Согласно тогаш важечката законска регулатива, за деновите кога пратениците присуствуваа на Седници, за дневното отсуство од работа се вршеше задршка на дневниот надомест за хранарина и патарина, поради што предвидениот надомест за користење на сопствено возило требаше да ги компензира неисплатените надоместоци, со оглед на тогашната вредност на горивото.

Почнувајќи од 2005 година, од кога функцијата пратеник се врши професионално што подразбира секојдневно присуство на седници, работни групи, комисии, делегации и слично, простото пресликување и натамошната примена на старото законско решение доведе до големо трошооење на буџетските средства. Оправданоста за користење на возило во лична сопственост за службени цели, согласно воспоставената пракса во Собранието на РМ ја одобрува претседателот на Собранието, со налог за службено патување врз основа на извештај-список дека пратеникот во конкретниот ден присуствувал на работа на седница/тело/комисија или бил ангажиран на друг начин. Вака воспоставениот начин за исплата на надоместоци остава простор за сомнеж за злоупотреба на основот за исплата на надоместоци од причина што јавно достапните податоци на пратениците за нивната имотна состојба и информациите за исплатени средства по овој основ, наведуваат на сомневање дека доставената документација за реализирано патување од место на живеење до Скопје и назад, не секогаш се точни и реални, од причина што како доказ е доволно да се достават само дневни сметки за платена патарина.

Во Табела 3 прикажани се средствата кои во периодот од 2015 до 31.12.2019 година од Буџетот на РМ по овој основ се исплатени кон пратениците.

Година	Број на пратеници кои користат надомест	Исплатено во денари	Исплатено во евра
2015	90	47.409.320	767.141
2016	88	42.976.034	695.405
2017	86	31.494.738	509.624
2018	76	32.160.226	520.392
2019	75	8.381.962	135.630
Вкупно:		162.422.28	2.628.192

Видно е дека од година во година износот се намалува, а драстичното намалување во 2019 година се должи на намалувањето на процентот на надомест од 30% на 20% од

вредноста на горивото, како и фактот што е зголемен бројот на пратеници кои го искористиле правото на надомест за закуп на стан (во 2018 – три пратеници, во 2019 – 15 пратеници го користат ова право).

Во Службен весник на РМ број 161/18, објавена е Одлука за утврдување на висината на надоместокот за закупнина на стан со која е уредена висината на надоместокот на стан на пратениците на кои местото на живеење им е надвор од територија на Град Скопје. Право на надомест имаат пратеници кои не користат надомест за автомобил во лична сопственост или надомест за одвоен живот.

Од аспект на антикорупциска проверка на легислативата, односно на конкретните одлуки, констатиравме постоење на ризици за коруптивно постапување поради следното:

Во ниту еден закон или подзаконски акт не е дефиниран терминот „за службени цели“. Воспоставена пракса е правните субјекти со години наназад, овие трошоцида ги признаваат и исплатуваат во случаи кога правниот субјект нема или во одредени услови нема на располагање службени моторни возила за извршување на дневните работни задачи и должности, па поради тоа, лицето кое треба да ги реализира активностите може да го користи своето лично возило, на пример: за службено патување во друг град; работа на терен, за присуство на семинари по упатување од работодавач; патување во странство и слично.

Утврдувањето на надоместокот на пратениците за користење автомобил во лична сопственост во службени цели го поставува прашањето: Дали патувањето од дома до Скопје и назад е патување за службени цели, или тоа е патување од и до работно место. Всушност, цела јавна администрација има трошоци од и до работно место без да има парво на надомест. Овие надоместоци почнувајќи од 2008 година беа вкalkулирани во бруто плата и се исплаќаат секој месец, кој принцип важи и за пратениците.

Во Одлука за утврдување на висината на надоместокот за закупнина на стан е предвидено дека пратеник има право на закуп на стан во висина од 400 евра месечен бруто износ во денарска противвредност, доколку нема во сопственост или под закуп стан или куќа во површина најмалку од 80 м² во Скопје, како и 100 евра месечно за плаќање на комуналии. Вака креираниот услов не ги земал во предвид различните цени на месечен закуп во зависност од квадратурата на станот и неговата место локација како најважен критериуми за висината на закупот. Ова придонесува за станови со различна квадратура па и на блиска локација да се плаќа ист закуп (400 евра).

Понатаму, врз основа на кои реални критериуми е утврдено дека пратеникот може да користи закуп ако нема стан или куќа во површина најмалку од 80 м² во Скопје. Што во ситуација ако има стан до 50 м², 60 м², или 79 м² ? И на крај прашањето, дали има потреба до 80 м²?

Фактот што за дневниот ангажман на пратениците не може да се применува работно време како за сите други вработени, но и невоспоставени вредносни прагови за закупот во однос на квадратура, локација и минимум површина од 80 м², ја наметнува потребата од законско дефинирање на терминот „за службени цели“, но и изнаоѓање на други објективни

и економични решенија за надминување на проблемот со надоместот за превоз, но и преиспитување на Одлуката за право на закуп на стан и утврдување на појасни критериуми.

Како поткрепа на овие состојби е и податокот што во период од 2015-2018 година, 23 пратеници користат надомест за возило во лична сопственост, иако во Анкетните листи за имототната состојба доставени до ДКСК имаат изјавено дека во Скопје располагаат со сопствени станови или станови во сопственост на нивни блиски лица.

5. НАДОМЕСТОЦИ ЗА ДРУГИ ИЗБРАНИ И ИМЕНУВАНИ ЛИЦА

Правото за видовите и висината на надоместоците за избраните и именуваните лица се уредени со **Законот за плата и други надоместоци на избрани и именувани лица** во Република Македонија е уредено следново:

Член 27: Надоместоците за определени трошоци на избраните и именуваните лица во Републиката, се утврдуваат според висината на трошоците, а можат да изнесуваат:

- 1) дневница за службено патување во земјата без трошоците за ноќевање
  - до 8% од просечната нето плата по работник исплатен во Република Македонија во претходните три месеци,
  - трошоците за ноќевање се признаваат во полн износ, според приложената сметка, освен во хотелите од де лукс категорија,
  - дневницата за службено патување во странство согласно со Уредбата за издатоците за службен пат и селидби во странство што на органите на управата им се признаваат во тековни трошоци;
- 2) надоместок за користење на автомобил во лична сопственост за службени цели, во висина до 20%⁴ од продажната цена на еден литар гориво, според изминатиот километар за возилото кое се користи,
- 3) надоместок поради одвоен живот од семејството до 30% од просечната нето месечена плата по работник исплатен во Република Македонија во претходните три месеци;
- 4) надоместок за селидбени трошоци од местото на живеалиштето до местото во кое се врши функцијата, односно до местото на преселување во рок од една година од денот на престанување на функцијата. Во селидбени трошоци на функционерот се признаваат и трошоците за превоз на функционерот и на членовите на неговото домаќинство. Селидбените трошоци и трошоци за превоз се исплатуваат врз основа на приложени сметки и документација, под услови утврдени со општиот акт на органот од член 3 на овој закон;
- 5) надоместок за користење на годишен одмор најмалку во висина на просечната месечена плата по работник исплатен во Република Македонија, во претходните три месеци;
- 6) испратнина при заминување во пензија во висина на двократен износ од просечната месечна нето плата по работник во Републиката, објавена до денот на исплатата; и
- 7) надоместокот на трошокот за погреб во износ на две просечни месечни нето плати на функционерот, а ако трошоците за погреб не ги поднесува неговото семејство - во износ на последната нето плата на починатиот функционер;

Член 28: На избраните и именуваните лица во Републиката им припаѓа и:

⁴ Од 07.08.2018 година надоместок за користење на автомобили во лична сопственост за службени цели од 30% од продажната цена на еден литар гориво, според изминатиот километар за возилото кое се користи е намален на 20%

- 1) надоместок на плата во случаите на неспособност за работа поради негова болест или повреди до 21 ден под услови и износ утврдени за работниците во органот во кој ја врши функцијата и
- 2) надоместок на трошоците за превоз заради посета на потесното семејство од кое функционерот живее одвоено до четири патувања месечно, со правдање на трошоците за превоз, ако не прима надомест за одвоен живот од семејството, а нема право на бесплатен превоз.

Член 29: Условите и начинот на остварување на правата од членовите 26 до 28 на овој закон, како и висината на надоместокот, односно на износот што на претседателот на Република Македонија, пратеник, функционер и раководен работник им припаѓа во остварувањето на тие права, со општ акт ги утврдува надлежното тело на Собранието; на функционерите и раководните работници кои ги именува, односно кои ги назначува претседателот на Република Македонија - претседателот или телото што тој ќе го овласти; а Владата за функционерите и раководните работници кои таа ги назначува.

Одлуката за начинот и постапката за остварување на надоместокот за закупнина на стан од Влада на РСМ од 2009 година. Во член 3 став1 алинеја 2 е наведено дека право на закуп може да се оствари доколку барателот и членовите на неговото потесно семејство немаат во сопственост или под закуп стан или куќа во површина најмалку од 80 м² во местото на вршење на функцијата и е оддалечено повеќе од 100 км од местото на живеење.

Во насока на утврдување на начинот и за кои намени избраните и именуваните лица ги користат средствата кои им се доверени, извршивме анализа на доставените законски, подзаконски и интерни акти врз основа на кои истите се користат, при што ги утврдивме следниве состојби:

6. САМОСТОЈНИ ОРГАНИ НА ДРЖАВНА УПРАВА

Со член 5 став 3 од Законот за организација и работа на органите на државната уредено е: „Другите органи на државната управа според видот на организацијата и степенот на самостојноста можат да се основаат како самостојни органи на државната управа (дирекции, архив совет, агенции и комисији) или како органи во состав на министерствата (управа, биро, служба, инспекторат и капетанија).

Во најголем број случаи ова се органи формирани од Влада. Управувањето е од директор и негов заменик и управен одбор. Според податоците објавени од МИОА, како самостојни органи на државната управа – СДОУ се евидентирани се 32 институции, а органите кои беа опфатени со нашата анализа се прикажани во Табела бр 4.

Табела 4: Самостојни органи на државната управа

	Име на институцијата	Доставува извешати до		Начин на финансирање			Опфатени со анализата	
		Влада	министерство за економија	Буџет	Самофин.	Донации	доставено барање	добие ни одговори
1	Агенција за енергетика на РМ	✓		✓			✓	✓
2	Агенција за катастар на недвижности	✓		✓	✓		✓	✓
3	Агенција за планирање на просторот	✓		✓	✓	✓	✓	✓
4	АПРЗ Битола	✓		✓			✓	✓
5	Агенција за промоција и поддршка на туризмот	✓		✓	✓	✓	✓	✓
6	Агенција за стоковни резерви	✓		✓		✓	✓	✓
7	Дирекција за технолошки индустриски развојни зони	✓		✓			✓	✓
8	Ревизорско тело за ревизија на инструментот за претпристапна помош	✓	ЕК и Европски суд на ревизори Government, audit company	✓			✓	✓
8	Дирекција за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати	✓			✓		✓	
9	Државен завод за статистика	✓		✓		✓	✓	
10	Центар за управување со кризи	✓		✓		✓	✓	✓
11	Агенција за млади и спорт	✓		✓		✓	✓	
12	Агенција за управување со одземен имот	✓		✓			✓	
13	Агенција за храна и ветеринарство	✓		✓	✓	✓	✓	
14	Агенција на странски инвестиции и промоција на извоз	✓		✓		✓	✓	
15	Дирекција за заштита и спасување	✓		✓			✓	
16	Државен архив	✓		✓			✓	
17	Државен завод за индустриска сопственост	✓		✓		✓	✓	

Состојбата произлезена од анализата на доставените податоци и документи како кратко резиме е прикажана во Табела 5.

Табела 5: Преглед на утврдени состојби

р.бр.	Име на институцијата	Број на избрани лица			Вработени 2018	број на службени возила	Користење на возила	Користење од директор	репрезентација	Закуп за стан	Бизнис картици	Апанажи
		директори	Број на членови на УО по закон	Членови во 2018								
1	Агенција за енергетика	1	5	5	10	3	Нема правилник	Неограничено	Неограничено	1 лице	нема	нема
2.	Агенција за катастар на недвижности	2	5	5	921	50	Има правилник	Неограничено	Неограничено	1 лице	Нема податоци	1 лице
3	Агенција за планирање на просторот	1	7	7	33	3	Нема податок			нема	Не се користи	нема
4	Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството	2	9	9	133		Има правилник	Неограничено	Нема податок и-нема трошоци	нема	Нема податоци	нема
5	Агенција за промоција и поддршка на туризмот	1	7	7	31	3	Нема правилник	Неограничено	Нема податок и	нема	Нема податок	1 лице
6	Агенција за стокови резерви	2	-	-	31	1	Нема правилник	Неограничено	30.000/12.000 месечно	1 лице	користи	нема
7	Дирекција за задолжителни резерви на нафта и нафтни деривати	2	5	5	15	1	Има правилник	Неограничено	Неограничено	Нема	користи	нема
8	Дирекција за технолошко индустриски развојни зони	2	7	7	127	1	Има правилник	Неограничено	Неограничено	нема	користи	нема
9	Центар за управување со кризи	2	-	-	301	3	Нема правилник	Неограничено	Има правилник со ограничувања	3 лица	користи	1 лице

Заклучоци:

- Користењето на службени возила иако кај поголем дел од нив е уредено со интерни акти, ограничувањата за нивно користење се однесуваат на вработените. Директорите и замениците имаат 24/7 користење на возило без лимит.
- Правото на закуп на стан се користи по претходно добиена согласност од Влада на РСМ. Закупот е до 300 евра + 100 евра расходи
- Правото на репрезентација кај поголем дел не е уреден со интерни акти, а таму каде што има, за директорите не е утврден лимит.

- Кај четири органи има податоци за користење на Бизнис картички се користат исклучиво од директори за патувања во странство и репрезентација – без ограничувања
- Во дадениот период само три избрани лица користеле апанажа;
- На својата веб страна имаат објавено: систематизаци, деловници, ФИ, годишни планови, извештаи, стратегии, кодекси, но не и правилници или актите за утврдување на користење на буџетските средства.
- Правото за закуп на стан се утврдува согласно Одлуката за начинот и постапката за остварување на надоместокот за закупнина на стан од Влада на РСМ од 2009 година.
- Кај четири од анализираниите институции, бројот на членовите на управните одбори е незразмерен во однос на бројот на вработените, 40 до 50% од бројот на вработените и ја доведува во прашање потребата од толку голем број членови на УО.

Препораки:

- Владата на РСМ како основач на овие органи да пропише општи правилници кои ќе се однесуваат за сите нив и во кои ќе се регулира користењето на буџетските ресурси (возила, репрезентација, висина на закуп, режиски трошоци).
- Да се преиспита критериумот површина на стан или куќа при утврдување на правото на закуп без разлика дали се одобрува од Влада или Собрание.
- Владата на РСМ да изврши анализа и утврдување на оптимален број членови на УО кај институциите.
- СОДУ да пристапат ко објавување на сите акти кои согласно член 10 од ЗСПИЈК се должни да ги објават на својата веб страна.
- АСПИЈК да воспостави редовен надзор над објавувањето на овие податоци.

7. САМОСТОЈНИ ДРЖАВНИ ОРГАНИ

Според податоците објавени од МИОА, како самостојни органи на државната управа – СДОУ се евидентирани се 11 институции. Ова се органи формирани од Собрание на РСМ, а управувањето е од директор и негов заменик, или колективно тело со претседател. Органите кои беа опфатени со нашата анализа се прикажани во Табела бр 6.

Табела 6: Самостојни државни органи

Р.бр	Име на институцијата	Доставува извешати до			Начин на финансирање			Опфатени со анализата	
		Собрание	Влада	Министерство	Буџет	Самофин	Донации	доставено барање	добиели одговори
1	Агенција за администрација	✓			✓		✓	✓	✓
2	Дирекција за заштита на личните податоци	✓			✓	✓		✓	✓
3	Државна комисија за жалби по јавни набавки	✓			✓			✓	✓
4	Државен завод за ревизија	✓			✓			✓	✓
5	Комис. за заш. на право. за слоб. прис. до инф. од јавен	✓			✓			✓	✓
6	Комисија за заштита на конкуренцијата	✓			✓			✓	✓
7	Централен регистар на Република Македонија		✓	За финансии	✓	✓		✓	✓
8	Државна изборна комисија	✓				✓		✓	

Состојбата произлезена од анализата на доставените податоци и документи како кратко резиме е прикажана во Табела 7.

Табела 7: Преглед на утврдени состојби

р.бр.	Име на институцијата	Број на именувани лица			вработени	број на службени возила	Користење на возила	Користење од директор	репрезентација	Закуп за стан	Бизнис картици	апанажи
		Директор/заменик	По закон	Членови во 2018								
1	Агенција за администрација	2	2	2	64	4	Со полно мошно	Неограничено	Неограничено	2 лица	Некористи	нема
2	Дирекција за заштита на лични податоци	2	2	1	24	2	Нема правилник	Неограничено	Неограничено	1 лице	Нема податок	1 лице
3	Државен завод за ревизија	2	2	2	89	12	Со правилник	Нема податоци	правилен	Нема	За во странство	1 лице
4	Државна комисија за жалби по јавни набавки	5	5	5	15	3	Нема податоци	Со шофер	Нема правилен	нема	За во странство	2 лица

5	Агенција за слободен пристап до информации од јавен карактер	2	5	2	19	1	Нема доставено податоци			2 лица	Нема	3 лица
6	Комисија за заштита на конкуренцијата	2	5	5	23	1	Нема податоци	Неограничено	Нема податоци	2 лица	нема	1 лице

Заклучоци:

- Користењето на службени возила е овозможено со поединечни акти-решенија или полномоштва што директорите си го одобруваат сами на себе. Користењето е 24/7 со големи месечни лимити за потрошувачка на гориво, додека за другите корисници (вработени) утврдени се лимити.
- Правото на репрезентација не е уредено со правилници и најчесто е без лимити.
- Правото на закуп на стан се користи по претходно добиена согласност од Влада на РСМ.
- Бизнес картички се користат исклучиво за патувања во странство од страна само на две институции, без лимити.
- Во дадениот период од 17 избрани лица 8 од нив користеле апанажа.
- На својата веб страна имаат објавено: систематизации, деловници, ФИ, годишни планови, извештаи, стратегии, кодекси, но не и правилници или актите за утврдување на користење на буџетските средства.

Препораки:

- Собранието на РСМ како основач на овие органи да пропише општи правилници кои ќе се однесуваат за сите нив и во кои ќе се регулира користењето на буџетските ресурси (возила, репрезентација, висина на закуп+ режиски трошоци)
- Да се преиспита критериумот површина на стан или куќа при утврдување на правото на закуп без разлика дали се одобрува од Влада или Собрание.
- СДО да пристапат кон објавување на сите акти кои согласно член 10 од ЗСПИЈК се должни да ги објават на својата веб страна
- АСПИЈК да изврши надзор над објавувањето на овие податоци

8. РЕГУЛАТОРНИ ТЕЛА

Во Република Северна Македонија постојат и работат 10 регулаторни тела кои се формирани согласно закони со кои се регулира одредена стопанска или услужна дејност. Телата кои беа опфатени со нашата анализа се прикажани во Табела бр 9.

Табела бр. 9: Регулаторни тела

Име на институцијата	Доставува извешати до			Начин на финансирање			Опфатени со анализата	
	Собрание	Влада	министерство	Буџет	Самофин.	Донации	Доставени барања	добиели одговори
Агенција за цивилно воздухопловство	V				V	V	V	
Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги	V				V		V	V
Агенција за пошти	V				V	V	V	V
Агенција за регулирање на железничкиот сектор	V			V	V		V	V
Агенција за електронски комуникации	V				V	V	V	доставено известување - фи не се за буџети и БК
Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување	V				V		V	доставено известување - фи не се за буџети и БК
Регулаторна комисија за енергетика на република македонија	V	V	за економија		V		V	доставено известување - фи не се за буџети и БК
Комисија за хартии од вредност на република македонија	V	V			V		V	доставено известување - фи не се за буџети и БК
Агенција за супервизија на осигурување	V				V	V	V	

Од 10 регулаторни тела, доставени се барања за добивање информации до 9 од нив. 3 ги доставија бараните информации и податоци, додека 4 од нив дадоа објаснување зошто не ги доставуваат бараните информации, а еден регулатор не достави ниту податоци, ниту известување. Имено, барањето заподатоци за остварени приходи, расходи, број на вработени што ДКСК го достави до сите државни институции беше согласно пропишаниот образец за Билансот на приходи и расходи за буџетските корисници. Бидејќи сите регулаторни тела своето сметководство го водат според Законот за сметководство на непрофитни организации, пет од нив известија за неусогласеност на образецот што ДКСК го достави до нив, додека Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Агенција за пошти и Агенција за регулирање на железничкиот сектор, со прилагодување на податоците кон доставениот образец, ги доставија бараните информации.

Состојбата произлезена од анализата на доставените податоци и документи како кратко резиме е прикажана во Табела 10.

Табела 10: Преглед на утврдени состојби

р.бр.	Име на институцијата	избрани				вработени	број на службени возила	Трошоци за службени возила	Патни трошоци	Користење на стан	Надомест за одвоен живот	Репрезентација	Службени платежни картички	Апанажи
		директори	Членови УО	по закон	Членови во 2018									
1	Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги	1	7	7	54	4	Регулирано со правилник без утврдени лимити	за членови на УО: за користење на приватен автомобил во износ од 25% од цената на литар гориво за соодветно возило, по поминат километар, со патен налог (со приложување фискални сметки од патарини); и	не	не	Регулирано со правилник без утврдени лимити	Регулирано со правилник само за сместување во странство	не	
2	Агенција за пошти	1	5	5	15	2		Одлука за определување на месечниот надоместок и надоместокот на другите трошоци на претседателот и членовите на Комисијата на Агенцијата за пошти 30%, од 2019 20% од вредност на гориво, не повеќе од 3000 денари за секој состанок	не	не	нема податок	не	не	
3	Агенција за регулирање на железничкиот сектор	1	3	3	2	нема службени возила	нема правилник	надомест во висина од 25% од цената на горивото за секој поминат километар по одржан состанок	не	не	нема правилник; во рамки на средствата предвидени со годишната програма	нема правилник, само за странство	не	

Заклучоци:

- Користењето на службени возила е регулирано со интерни акти правилници со овозможено 24/7 користење за одговорните лица
- Надоместокот за користење приватно возило за службени цели е во рамки на законски утврдениот лимит – до 25% од цена на гориво, од 2019 до 20%;
- Правото на репрезентација е уредено со правилници – но без утврдени лимити;
- Бизнес картички се користат за патувања во странство
- Апанажи не се користени;
- Мал број регулаторни тела на својата веб страна имаат објавено интерни акти: систематизација, правилници, етички кодекси.

Она што е карактеристично за овие регулаторни тела е што иако органите на управување се членови на комисији, совети, управни одбори кои ги бира Владата или Собранието на РСМ и кои професионално ја извршуваат својата функција, само за пет од нив

утврдувањето на месечните надоместоци за плати и други надоместоци се уредени во материјалните закони, ниту пак се наведува вредноста на надоместокот. Со дел од законите им се овозможува исплата на месечен надомест на плата во износи повисоки од законските утврдени за Претседател на РСМ, Собрание и Влада на РСМ.

Во Прилог 3 кон овој извештај анализирани се посебните материјални закони за регулаторите.

Препораки:

- Да се ревидираат сите материјални закони во делот на утврдување на надоместоци на органите на управување со цел унифицирање на основицата и коефициентите
- Владата на РСМ и Собрание на РСМ како основачи на овие органи да пропишат општи правилници за регулирање на користењето на буџетските ресурси (возила, репрезентација, висина на закуп).
- РТ да пристапат кон објавување на сите акти кои согласно член 10 од ЗСПИЈК се должни да ги објават на својата веб страна
- АСПИЈК да изврши надзор над објавувањето на овие податоци

9. ЈАВНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ФОРМИРАНИ ОД СОБРАНИЕ И ВЛАДА НА РСМ

Според податоците од Годишниот извештај од регистарот на вработени во јавниот сектор на МИОА за 208 година, регистрирани се вкупно 137 јавни претпријатија, од кои 13 се основани од страна на Владата на Република Македонија, 3 се основани од Собранието на Република Македонија, а најмногу, односно 121 се основани од страна на Градот Скопје и општините.

Во Табела 11 прикажани се опфативме јавните претпријатија формирани од Собрание и Влада на РСМ, предмет на оваа анализа.

Табела 11

р.бр	Јавно претпријатие	година	добивка/ загуба	број на вработени	директори				членови на УО			членови на НО			трошоци за УО и НО	забелешка		
					број	возила	репрезентација	картички	број на членови	превоз	репрезентација	број на членови	превоз	репрезентација				
1	ЈП Агроберза	2015	-1,465,330	11	1	24/7	неограничено	353,453	4	за оние што се надвор од Скопје- во висина на јавен превоз	не користат	5	за оние што се надвор од Скопје- во висина на јавен превоз	не користат	177,132	со одлука број 0202-11717 од 27.04.2016 година износите за надоместоци на челнови на УО и НО: претседател 8000, потпретседател 7000, член 6000 денари.		
		2016	753,094	11	1	24/7									7		7	315,258
		2017	168,220	12	1	24/7									8		8	496,201
		2018	-1,618,219	12	1	24/7									5		5	675,456
2	ЈП Државни патишта	2015	1,035,873,313	379	1	24/7	поголем број вработени имаат право на користење сл возило 24/7 и превоз од и до дома	по потреба	5	по 2000 денари не е наведено дали е од седница или месечно	не користат	5	по 1000 денари не е наведено дали е од седница или месечно	не користат	849,778	надоместоци на УО и НО во износ од 10.000 до 12.000		
		2016	2,067,617,292	392	1	24/7									5		5	1,543,982
		2017	5,178,880,138	384	1	24/7									5		5	1,501,005
		2018	2,499,257,805	446	1	24/7									5		5	1,685,998
3	ЈП ЈАсен	2015	-829,311	78	1	24/7	нема податоци	нема податоци	5	нема податоци	нема податоци	5	нема податоци	нема податоци	1,122,180	надоместоци на УО и НО во износ од 7.000 до 10.000 по 2016од 10.000 до 12.000		
		2016	3,550,231	59	1	24/7									5		5	1,403,789
		2017	3,252,848	60	1	24/7									5		5	
		2018	2,221,773	46	1	24/7									5		5	
4	ЈП Македонија пат	2015	-49,706,993	857	1	24/7	нема податоци	нема податоци	5	трошоци за јавен превоз или 30% од гориво со сопствено возило	нема податоци	5	трошоци за јавен превоз или 30% од гориво со сопствено возило	нема податоци	1,763,050	надоместоци на УО и НО во износ од 4.900 до 6.300 по 2016 год 10.000 до 12.000 Членовите на НО и УО користат мобилен по 850 ден месечно		
		2016	20,948,384	827	1	24/7									5		5	1,837,818
		2017	46,220,037	799	1	24/7									5		5	1,578,411
		2018	21,032,990	769	1	24/7									5		5	1,572,319
5	ЈП Македонски шуми	2015	71,496,298	2,382	1		нема податоци	нема податоци	13	Одлука бр.02-812/6 од 23.11.2017 30% од вредност на гориво за присуство на седница	не користат	5	Одлука бр.02-812/6 од 23.11.2017 30% од вредност на гориво за присуство на седница	не користат	1,505,010	по 2016 год 10.000 до 12.000 Членовите на НО и УО користат мобилен по 850 ден месечно		
		2016	2,056,503	2,373	1										13		5	2,571,472
		2017	67,936,727	2,220	1										13		5	2,559,901
		2018	16,073,712	2,250	1										13		5	2,653,870

р бр	Јавно претпријатие	година	добивка/ загуба	број на вработени	директори			членови на УО			членови на НО			трошоци за УО и НО	забелешка	
					број	возила	репрезентац ија	картички	број на членови	превоз	репрезентац ија	број на членови	превоз			репрезентац ија
6	ЈП Службен Весник	2015	20,798,719	46	1	24/7 и одобрен надомест во износ на јавен превоз	неограничено во рамки на фин. план	неограничено во рамки на фин. план	7	не користат	не користат	5	не користат	не користат	680,286	по 2016 год 10.000 до 12.000 Членовите на НО и УО
		2016	17,970,382	50	1				7			5			1,453,332	
		2017	18,246,023	50	1				7			5			1,215,716	
		2018	14,698,895	52	1				6			5			1,473,288	
7	ЈП Стрежево	2015	-221,629,645	254	1	спрема потреби	нема податоци	нема податоци	7	не користат	не користат	5	не користат	не користат	538,099	по 2016 год 10.000 до 12.000 Членовите на НО и УО
		2016	-228,966,663	247	1				7			5			1,333,057	
		2017	-229,890,692	242	1				8			5			1,437,987	
		2018	-235,679,892	244	1				9			5			1,817,952	
8	МЖ Транспорт	2015	-47,421,345	1139	1	Договор за уредување на односите меѓу друштвото и членот на УО, не е приложен	Договор за уредување на односите меѓу друштвото и членот на УО, не се приложени	Договор за уредување на односите меѓу друштвото и членот на УО, не се приложени	7	не користат	не користат	7	со поединечни одлуки кои не се приложени	Договор за уредување на односите, не приложени	517,968	нема податоци за одобрен на лимит за превоз, репрезентација, мобилни, по 2016 год 10.000 до 12.000 Членовите на НО и УО
		2016	-688,315,382	1059	1				7			7			911,483	
		2017	-501,989,091	974	1				7			7			903,403	
		2018	-481,450,368	889	1				7			7			920,042	

Од 2018 година, надоместокот за користење на возила во приватна сопственост за службени цели од 30% од вредноста на горивото е намалено на 20%. Приложените податоци се пред извршените законски промени.

Заклучоци:

- Користењето на службени возила е регулирано со одлуки и полномоштва и за одговорните лица- директори овозможено е користење и надзор од работно време, за одење до дома, викенди...кои не се достапни на веб страните;
- Надоместоците за членовите на управните и надзорните органи се во рамки на законски утврдените согласно одлуките на Влада;
- Правото на надомест за превоз на членовите на УО и НО не е секогаш јасно уредено со актите кои се применуваат (ЈП Државни патишта)
- Правото на репрезентација е уредено со правилници – но без утврдени лимити;
- Користењето на бизнис картички е ограничено;
- Мал број претпријатија на својата веб страна имаат ги имаат објавено интерни акти: систематизација, правилници, одлуки...

10. ОПШТИ ЗАКЛУЧОЦИ:

Законот за плата и други надоместоци на избрани и именувани лица во Република Македонија и Законот за пратеници се два основни закони со кои се пропишани видовите надоместоци што им следуваат на избраните и именуваните лица, и кои кореспондираат со надомест на трошоците поврзани со работата предвидени со Законот за работни односи, како основен системски закон.

1. Правото на плата на избраните и именуваните лица по завршување на нивниот мандат, или право на апанжа, е право со кое се овозможува материјална сигурност до нивно ново вработување. Износот на апанжа кој останува ист со износот на месечната бруто плата што избраното лице го примало, е причина што голем број лица го користат ова право и не се враќаат на работните места каде претходно работеле, но и причина за големи буџетски расходи.
Се наметнува прашањето дали ваквото решение е оправдано: која одговорност ја има избраното лице по престанокот на мандатот, за да и понатаму користи високи месечни надоместоци?
2. Најголемите буџетски трошења се во Собранието на РСМ и произлегуваат од погрешната примена на терминот „користење на приватен автомобил за службени цели“ во Законот за пратеници. Поради донесената Одлуката за висината и надоместокот на пратениците за користење на автомобил во лична сопственост за службени цели и надоместок на трошоците за патарина, овозможено е трошоците за превоз од и до работно место да имаат третман на „службена цел,“ .
3. Одлуките за утврдување на висината на надоместокот за закупнина на стан за избраните лица од Владата и за пратениците се рамки со кои не се предвидени различните цени на месечен закуп во зависност од квадратурата на станот и неговата место локација како најважен критериуми за висината на закупот и кои содржат коруптивни елементи поради условот што треба да биде исполнет: „доколку нема во сопственост или под закуп стан или куќа во површина најмалку од 80 м² во Скопје“ .

Одговорните лица во органите на државната управа и ЈП се должни да ја организираат работата на институцијата каде се избрани/именувани и на најекономичен начин да управуваат со средствата кои им се дадени на располагање (материјални и парични средства). Во таа насока со материјалните закони дадена им е обврска со пропишување и примена на подзаконски акти, на појасен начин да го уредат и обезбедат економичното, ефикасното и наменското користење на расположивите средства во насока на остварување на законските надлежности. Она што е произлегува од анализата на доставените податоци и информации се следниве состојби:

4. Најголемите злоупотреби во користењето на средствата се јавуваат при користењето на службените возила. Од причина што голем број избрани/именувани лица живеат надвор од Скопје (каде е седиштето на овие институции), службените возила ги користат за патување од и до работно место. Со претходно споменатиот закон, не е предвиден таков надомест. Поради тоа интерните акти/одлуки/решенија со кои се уредува начинот на користење на возилата, овозможуваат нивно неограничено користење, навор од работно време, но и без месечен лимит на парични средства. Присутна е пракса, со одлука или решение, јасно да е наведено одговорното лице возилото да го користи за превоз од и до дома. Исто така, злоупотреба на функцијата се прави и при набавка на нови, службени возила за што се трошат голем износ на средства од Буџетот на РСМ, без при тоа да се води сметка за оправданоста и неопходноста од набавка на луксузни, а не практички возила.
5. Со интерните акти се дефинирани лицата кои имаат право на репрезентација, и средствата што може да ги потрошат по овој основ. Најчесто тоа се мал број одговорни лица, додека износите се неограничени.
6. Практика е одговорните лица да имаат на располагање бизнис картички заради полесно плаќање на одредени сметки, најчесто за службени патувања во странство, за плаќање на сметки за ноќевање. Меѓутоа нивното користење во земјата за плаќање на ресторански сметки, подигнување на готовина од банкомати, набавка на производи што не може да се поврзат како трошоци од работењето на институцијата, придонесуваат за не ефикасно користење на паричните средства и злоупотреба на должност од страна на одговорните лица.
7. Интерните акти со кои се утврдени правата за користење и располагање со средствата на институциите не се објавуваат на нивните веб страни.
8. Кај дел од регулаторните тела исплатата на платите и надоместоците е предмет на регулирање со подзаконски акти наместо со законска регулатива.

11. ПРЕПОРАКИ:

1. Да се преиспита оправданоста од висината на месечен надомест што се исплаќа на избраните и именуваните лица по престанокот на нивниот мандат.
2. Да се пристапи кон законско дефинирање на терминот „за службени цели“, но и изнаоѓање на други објективни и економични решенија за надминување на проблемот со надоместот за превоз на пратениците.

3. Да се преиспитаат условите и критериумите за користење на право на закуп на стан и утврдување на појасни критериуми во двете постоечки одлуки.
4. Да се пристапи кон пропишување на законски или подзаконски решенија со кои ќе се овозможи единствено дефинирање на сите видови на надоместоци и износи што им следуваат на избраните и именуваните лица во однос на:
  - максимален износ на средства што буџетските корисници може да го потрошат за набавка на службено возило;
  - временски период за користење на службените возила;
  - за кои услови може да се користат службените возила (од и до работно место), и што во случаи кога нема службени возила;
  - дефинирање на ставки на кои може да се однесуваат расходите за репрезентација;
  - дефинирање за кои намени и ставки може да се користат бизнис картичките.
5. Да се ревидираат сите материјални закони кои се однесуваат на регулаторните тела во делот на законско дефинирање на надоместоците на членовите на органите на управување со цел унифицирање на основицата и коефициентите.
6. Да се обезбеди поактивен надзор над објавените документи од страна на АСПИЈК.

**ДРЖАВНА КОМИСИЈА ЗА
СПРЕЧУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА**